

Beszámoló a WSF 2005-ről

Készítették:
Ádám Antal és Szarka László

Az MTA Földtudományok Osztályának megbízásából a soproni MTA GGKI-ből mindketten résztvevői voltunk a Budapesten 2005. november 10-12. között immár másodízben megrendezett Tudományos Világfórumnak (a „World Science Forum – Budapest” nevű rendezvénynek). A rendkívül gazdag eseménysorozatról egy olyan áttekintést adunk, amelynek az első részében az általános konklúziókat foglaljuk össze, a második részben pedig személyes benyomásainkról számolunk be.

I. Általános rész

A WSF 2005 célkitűzéseit a szervezők – az MTA, az UNESCO és az ICSU - a „Tudás, etika és felelősség” hármas jelszóval fejezték ki. A rendezvényről átfogó értékelést az www.mta.hu-n a World Science Forum-ra kattintva lehet olvasni, magyarul és angolul. A konklúziókat szekciónként vonták meg:

A *Tudomány és politika* szekció rámutatott a tudósok, politikusok, véleményformálók és a nagyközönség eltérő érdekeire, a tudomány népszerűtlenségére, és arra, hogy az internet a világ megismerését egyre részletesebbé, de összességében töredezetté teszi. A tudósoknak az átlagpolgároknál többet kell tenniük a politika befolyásolásáért.

Az összefoglaló szerint a tudomány a „*Capacity Building*” (a magyarul „képességfejlesztés”-ként ismert divatszóval fedett fogalom) szerves része. Az egyetemek és a kutatóintézetek kulcsfontosságú szerepet játszanak a tudomány fejlesztésének biztosításában. A kutatás feladatainak fontos eleme a problémamegoldó tudósok új generációjának képzése, és a tudomány olyan, „igények által vezérelt feladattá” alakítása, ahol a kutatási kérdéseket gyakran a kritikus társadalmi és gazdasági szükségletek határozzák meg.

Az *üzleti világ és a tudomány* kapcsolatából az egymás megértésére való törekvést emelendő ki, és külön fejezetet kaptak a *fejlődő országok perspektívái*.

A *Környezetünk jövője* szekció írásos összefoglalóját teljes egészében idézzük:

1. Az ember egyre nagyobb mértékben avatkozik bele a Föld környezetébe. Az emberi tevékenységek már a környezet minden összetevőjét befolyásolták. Egyre több tudományos bizonyíték van arra, hogy az emberi tevékenységek globális változásokat idézhetnek elő, sőt már előidézték ilyen változásokat a környezeti feltételek állapotában.
2. Félrevezető lenne külön kezelni a természeti környezetet (a saját és a jövő generációk környezetét) saját életünkétől és egészségünkétől. Az élethez való jog és ennek kiterjesztése képp a biológiai és fizikai integritáshoz való jog teljes egészében a környezet függvénye.
3. A környezeti szabályozás megsértése így az emberi jogok megsértését jelenti, tehát bűncselekménynek kell tekinteni, és ekként kell kezelni társadalmi és jogi értelemben is.
4. Földünk környezete hatalmas, összetett rendszer, és mindent meg kell tennünk ennek a globális rendszernek az alaposabb megértéséért – beleértve a folyamatait, visszacsatolási mechanizmusait és belső viszonyait.
5. Ahhoz, hogy az emberi társadalmak fenntarthatók legyenek, reagálniuk kell a környezeti változásra és változékonyságra, legyen az természetes vagy az ember által indukált, gyors vagy lassú. Ennek érdekében rugalmas emberi települések és mezőgazdasági rendszerek kialakítására van szükség.
6. A tudomány számára kulcsfontosságú kérdés, hogy megállapítható-e az ökológiai alsó határ globális illetve regionális léptékben – például a levegő CO₂ tartalmának biztonságos szintje, vagy hogy mennyi növényzet kell a szükséges ökoszisztéma fenntartásához.
7. A globális környezeti problémák többoldalú megközelítést igényelnek.
8. Fontos fejlemények utalnak már most arra, hogy a politikai vezetők és a civil társadalom képviselői felismerik a fenyegető nagyléptékű környezeti kockázatokat, valamint az aktív

beavatkozás és erősebb nemzetközi együttműködés, illetve a problémák megközelítése során használható alapelvek szükségességét.

9. A tudósoknak kötelességük határozottan felszólalni a kutatási és szakterületüket érintő közérdekű politikai kérdésekben. A semlegesség is állásfoglalás, mely azonban gyakran sérti az emberi jogokat;
10. Erősíteni kell a holisztikus szabályozási mechanizmusokat, köztük a széles nyilvánosság részvételét a döntéshozatalban; az állampolgárokat a demokráciában való részvételben segítő oktatási terveket; és a politika és a tudományos közösségek közötti körütekintő párbeszédet. A környezeti problémák összetettsége okán szükséges a környezeti adatokhoz való hozzáférés forrásainak és eszközeinek terjesztése és biztosítása, és a tudományos információ és eredmények szabad cseréje.

Végül *a jövő generációk oktatásáról*, valamint *a demokratikus parlament szerepéről* is lehet olvasni a konklúziók között.

II. Néhány személyes benyomás

A sokféle véleményt kifejeződő, színes előadásokból meglehetősen nehezen összefoglalható kavalkád alakulhatott ki a WSF 2005 hallgatóságában. A mi számunkra egyik legemlékezetesebb előadásban a szerző a tudományos ismeretek jobb hasznosítását ún. információs ciklussal szemléltette, amelyben a társadalom és környezete problémáit az ún. megfigyelő tudósok (observing scientists) és a közszereplők (actors) jelzésére az ún. tervező (programmegoldó) tudósok (designing scientists) kezelik, oldják meg. Ez a ciklus az alap- és az alkalmazott kutatások egyfajta megfogalmazásának is tekinthető.

Igen tartalmas előadást tartott Peter Nijkamp, a holland tudományos kutatási szervezet elnöke „A tudomány végnélküli versenyfutás” címen az európai kutatás helyzetéről, amelyet Szentgyörgyi Albertnek a kreativitásról szóló idézetével vezetett be. Érdemes nekünk is idézni: A „kreativitás” nem más, mint nézni a dolgokat úgy, mint mindenki, de másként gondolkodni róluk. Tanulságul szolgálhat az is, amit az előadó az európai kutatás gyengeségeiről mondott. Néhány ezek közül:

- Kevés a beruházás a K+F területén,
- Hiányzik a kritikus tömeg és fókuszálás,
- Különböző támogatási rendszerek léteznek,
- Hiányzik az új kutatás víziója, stb. stb.

Elhangzott az is, hogy néha jó lenne kiiktatni az újságírókat a tudósok és a politikusok közül. Más ugyanis a tudósok, az újságírók és a politikusok időléptéke (timescale-ja).

A rendezvény jó néhány, kisebb-nagyobb mértékben meglepő megállapítással is szolgált minden egyes résztvevő számára. (Egészen biztos, hogy ezek közül is mindenki mást-mást emelne ki.) Peter Lax például határozottan kiállt a maghasadásos reaktorok mellett, vagy ide sorolható az a nézet, miszerint a tudományból 10-20 éven belül eltűnnek a diszciplínák. Az USA egyik legnagyobb társadalmi problémájának többen a vallásos fundamentalisták fellépését tartják, de igen különös, hogy a posztmodern károkozásról ugyanakkor nem esett szó: sem az előadásokban, sem a konklúziók között.

A környezeti szekció vezetői az esetleg hirtelen bekövetkező lehűlés (egy új jégkorszak közeli lehetőségét) határozottan elvetették. Ebben a szekcióban rendkívül érdekes volt Szöllösi-Nagy András előadása a vízhasználat jelenlegi módjának fenntarthatatlanságáról. Néhány fontos megállapításán érdemes elgondolkodni: mivel a klímaváltozásokra a vízkörforgás reagál a legérzékenyebben, az emberiség legnagyobb kihívása az ún. vízkockázat. (Már felsejlik a víz krízise: az emberiség 60 %-a Ázsiában él, de a Föld vízkészletének csak 30 %-a van ott. 6000 gyermek hal meg naponta a Földön vízhiányban. Máris felére csökkent a felhasználható víz mennyisége az eredeti, az érintetlen állapothoz képest.) Az olajfogyasztás ellehetetlenülését az USA példájával érzékeltették, amely szerint az USA kétszer (egyések szerint háromszor) annyit fogyaszt, mint amennyi új lelőhelyet feltár.

Ugyanebben a szekcióban Persányi Miklós környezeti miniszter „Politicians must control mass destruction tools” kijelentését André Berger akként kommentálta, hogy a tömegpusztító fegyverek között mindenekelőtt a televízió kordában tartása lehetne a politikusok feladata. (Miniszter úr színes előadásában egyébként a Tisza projekt következetesen „Tisa project”-ként szerepelt, mintha a folyónak angolul „Tisa” lenne a neve.)

A *Környezetünk jövője* szekció szóbeli összefoglalója az írásos változatnál még jóval határozottabban fogalmazott: Földünket egyre inkább eluralja, ill. el fogja uralni a víz-, energia- és környezeti válság. Tevékenységünknek – a „Think globally, act locally” jelmondat két jelzőjének összevonásából – „glocal”-nak („glokális”-nak) kell lennie.

Nagy érdeklődéssel hallgattuk G. Menta, az ICSU elnökének előadását is, amelyben többek között bejelentette a Nemzetközi Geofizikai Év (IGY) 50 éves jubileumának megünneplését. Magánbeszélgetésben azt is megerősítette, hogy a Planet Earth Nemzetközi Éve is szervezés alatt van.

A WSF 2005 MTA székházbeli rendezvényei mindvégig kellemes atmoszférában zajlottak. (A parlamenti zárónapon már nem voltunk jelen.) Bogányi Gergely Liszt- és Chopin-játéka tökéletes nyitánynak bizonyult, és az MTA-szervezés – a résztvevő szemével – végig gördülékeny volt. Kisebb anomáliákat csak néhány elmaradt előadás és ebből következő kényszerű, de minden esetben pontosan és előre bejelentett programváltozás okozott.

A rendezvény saját honlapján, a www.sciforum.hu-on élőben lehetett követni a WSF 2005 előadásait. Kár, hogy a felvett anyagokhoz e sorok írásakor már nem lehet hozzáférni, pedig a visszamenőleges lejátszás lehetősége tudományos, oktatási és ismeretterjesztési szempontból is rendkívül hasznos lenne.

A kísérő rendezvények egyike a kb. tucatnyi Nobel-díjast bemutató kiállítás volt, www.nobelprize.org szervezésében. A tudományos világforum figyelmesen szemlélődő résztvevőiben vegyes érzéseket az irodalmi- és békedíjasok szerepeltetése, különösen Jelinek osztrák író nő kitüntetett kiválasztása.

Egyikünk (a „kínaviselt” Ádám Antal) különösen nagy örömmel hallgatta a Kínai Tudományos Akadémia elnökének, Lu Yongxiang előadásának bevezetőjében a nagy kínai bölcselő, Konfucius méltatását, akinek elveit a XX. század második felében a vörös gárdisták még a szemétre dobták. Néhány tanítás Európa keresztény/keresztyén füleinek is ismerősnek hangzik. Így: Az élet kincs. – Egyenlő elbánás kell. – Becsüld a másikat. – Bátorítsd az alkotást. – Légy hű és megbízható.

Végül jelezzük, hogy az MTA által erre az alkalomra elkészített angol nyelvű protokoll kiadványból sajnos két földtudományi intézet (az MTA Földrajztudományi Intézet és az MTA Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézet) is kimaradt.